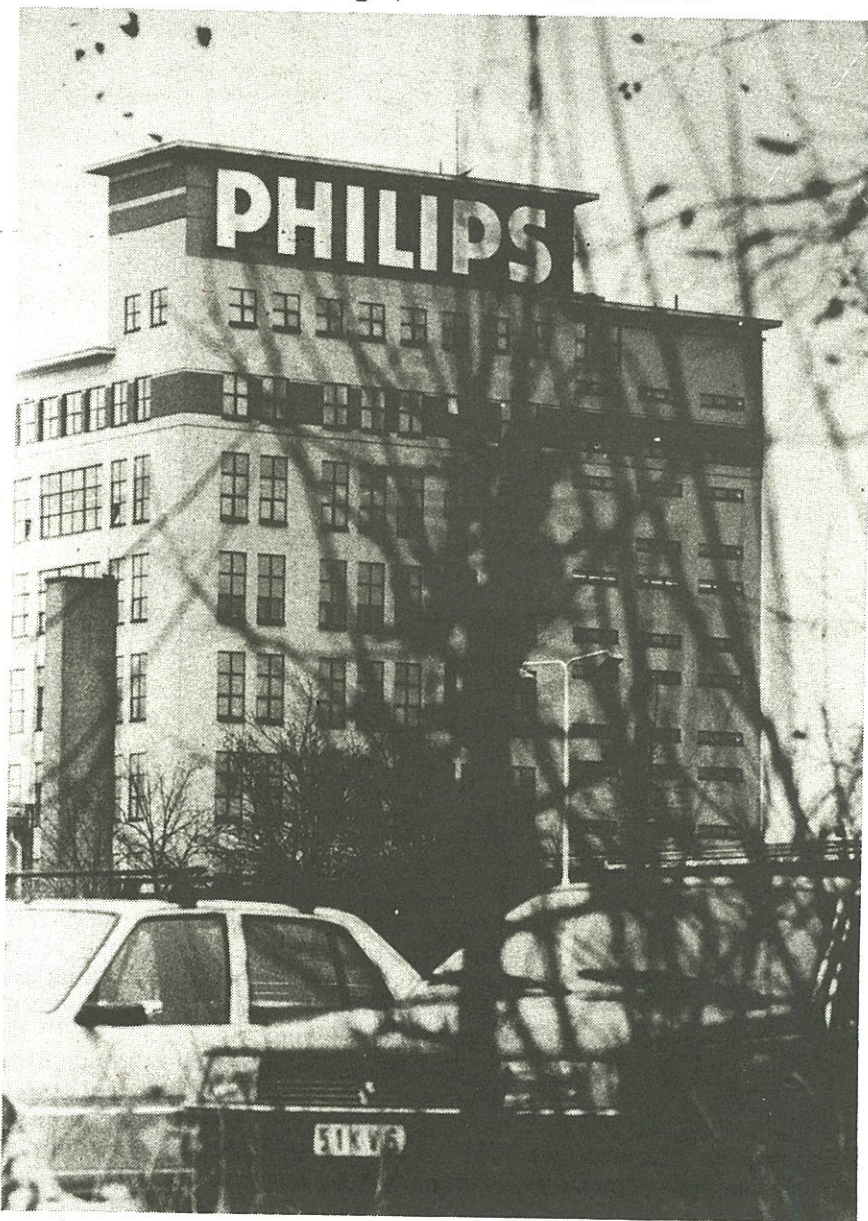

Failliet Planekonomie? Triomf Markteconomie?

IS HET KAPITALISME GEEN PLANEKONOMIE?

Failliet van de planekonomie, triomf van de markteconomie – dat is één van de meestgehoorde commentaren op de recente geschiedenis (of, zoals men vroeger zei, 'ontwikkeling') in de socialistische landen van Oost-Europa, sinds maart 1985.

PLANEKONOMIE, zo wordt verondersteld, is kenmerkend voor het socialisme; het kapitalisme daarentegen, zo wordt beweerd, is markteconomie. Weliswaar droomt onze brave kameraad Michail Gorbatsjov van een 'socialistische' markteconomie; maar de wijze kameraad Erich Honecker heeft nog in deze laatste zomer bevestigd dat elke vorm van markteconomie onvermijdelijk moest leiden tot een terugkeer naar het kapitalisme (en dit met duidelijker verwijzing naar de nieuwe economische politiek van de Sovjetunie die hij overigens beweerde – tenvolle te ondersteunen!).

Maar wat is de realiteit? Is het kapitalisme werkelijk een markteconomie, en geen planekonomie? Een markteconomie zou, naar men zegt, één en al gericht zijn op de verlangens van de konsumenten die zich op de markt doen gelden. Awel, kijken we eens naar de plannen voor een 'supersnelle trein'. Als ik eens van mezelf mag spreken. Ik maak geregeld gebruik van een trein die me binnen drie uur en een kwartier vervoert van Gent naar Keulen. Indien die trein niet zou stoppen te Brussel Centraal, Brussel Noord, Leuven, Luik, Aken en Düren, zou hij er wellicht enkel tweeënhalf uur over doen. De 'SST' die men ons belooft zal zeker op geen enkele van die lelijke stations stoppen, met de uitzondering van de 'cité ardente'. Maar hoeveel bijkomende minuten zal hij bovendien nog besparen? Tien, twintig of dertig? En hoeveel bijkomende miljard zal dat dan kosten, per minuut? Overigens zal dat treintje natuurlijk ook niet in Gent of in Brugge stoppen. Hoeveel bijkomende tijd voor mij om eerst met een gewone trein naar Brussel te geraken en daar te wachten om over te stappen op de 'SST'? En voor de mensen van Brugge, Leuven, wellicht Luik, Aken en Düren? Hoeveel van de gewonnen tijd zal er nog overblijven? – Toch wil ik het hier nu niet hebben over de kwestie van hoeveel miljard per minuut, maar over het feit dat noch de voorstanders noch de tegenstanders van de 'SST' dit eenvoudig vraagstukje tot nog toe ooit hebben aangekaart: wat dat nu eigenlijk voor de gewone konsument zou opleveren, en dit in verhouding tot de kosten van het gehele 'plan' die natuurlijk hij, de gebruiker, uiteindelijk zelf zal moeten betalen? Markteconomie? De 'SST' is gewoon – gepland!

DE MANNETJES IN DE TOPETAGES...

De bewering dat het kapitalisme geen planekonomie zou kennen is gewoon belachelijk. Wat in wiens

naam dan ook zouden de mannetjes in de topétages van onze kantoorgebouwen eigenlijk doen indien niet plannen maken? Gewoon registreren wat er zo allemaal gebeurt? Wordt er dan in onze economische ministeries werkelijk helemaal niets gepland? Worden er in de directies van onze banken en grote ondernemingen geen plannen gemaakt? En wat met de plannen om in 1992 de gemeenschappelijke markt (!) van de EG te voltooiën, vertaald in ik weet niet hoeveel 'richtlijnen' die de nationale parlementen dan verplicht zijn in te

vullen?

Maar om terug te komen op de markteconomie. Laten we ons toch niet in de war sturen door een of ander gevestigd taalgebruik. Feit is dat het begrip 'markteconomie' voor het eerst werd geïntroduceerd (onder meer ook door Marx) om een wijziging in de produktiewijze aan te duiden die verbonden was met de opkomst van de manufactuur (rond het midden van de 16de eeuw). Terwijl vroeger een ambachtsman gewoon wachte op de vraag en op bestellingen van de konsumenten alvorens hij een of ander werkstuk

aanvatte en naargelang de nodige bijkomende arbeidskrachten inhuurde (en vele ambachtelijke bedrijven werken ook nu nog op die manier), stelde de manufactuur op basis van een verregaande arbeidsdeling (tussen de verschillende ingehuurde arbeiders onderling) en los van daadwerkelijk binnengekomen bestellingen een continuë produktie in waarvan de produkten (letterlijk) op het marktplein geplaatst werden om door die aanbod een vraag van de consumenten uit te lokken. 'Markteconomie' in die zin is dus eigenlijk: 'aanbodseconomie' ('supply-sided economics' – of 'reaganomics'). Het is deze aanbodseconomie die overheerst in het kapitalistisch systeem, en het is helaas hetzelfde systeem dat, volgens Gorbatsjov, een veel te grote rol heeft gespeeld in de socialistische landen. Maar dat is het tegenovergestelde van een echte markteconomie waar het werkelijk de konsument en niet enkel de producent voor het zeggen heeft, iets wat het kapitalisme geenszins heeft gerealiseerd maar integendeel op grote schaal heeft teruggedrongen – en in de voetsporen van het kapitalisme, helaas, ook het tot nog toe reëel bestaande socialisme.

Reeds in 1981 schreef ik, in dit verband, in 'De Nieuwe': 'De afschaffing van de private eigendom in de produktiemiddelen biedt geen enkele waarborg, ze vormt zelfs een gevaar, aangezien ze kan uitmonden in een rechtstreeks met staatsgeweld gehandhaafd, op de spits gedreven kapitalistisch systeem. Eerder zouden we als linkse doelstelling een echte markteconomie moeten eisen waar werkelijk voorrang heeft wat de mensen vragen inzake de «ontwikkeling van de economie» (herafgedrukt in 'Aan het einde van een tijdperk', 1984).

Natuurlijk zou zo'n nieuwe 'vraagseconomie' planmatig moeten worden ingericht, zogoed als de tot nog toe overheersende bedrieglijke 'markteconomie', in feite een 'aanbodseconomie', planmatig werd en wordt bedreven. Maar net dit, en enkel dit, geeft een echte kans aan een socialistische markteconomie. De manufactuur, de voorloper van de moderne industriële produktiewijze, is destijds opgekomen onder voorwaarden waar ze gedwongen was haar produkten los van de reële vraag op de markt aan te bieden. In een socialistische samenleving zouden die noodlottige voorwaarden niet langer moeten voortbestaan. In zo'n samenleving zou men voor het eerst, planmatig, een echte markteconomie in leven kunnen roepen.

Het socialisme heeft wél nog een kans, onze enige kans.

Rudolf Boehm

TIEN jaar ging h sen tegen straat gebi Ongena va de basis lag gen zijn de beleidssniv ontspanning jaren, maa mogelijk afschrikkin tie geduren gekund. De eindelijk a werk: van een veilig maken».

Maar de waakzaam. akkoord (4 senaal) en zicht stelde de strategi met de rest massavern wereld nog worden. He beweging e op zijn ein